तन्त्रसा०। तत्कालस्तु "प्रातःकालेऽथ वा पूजासमये होमकर्मणि। जपकाले समस्ते वा विनियोगः पृथक् पृथक्। पूजाकाले समस्तं वा कुर्य्यात् साधकसत्तमः" इति योगिनीहृदयम्। यामले "भूतशुद्धिलिपिन्यासौ विना यस्तु प्रपूजयेत्। विपरीतफलं दद्यादभक्त्या पूजनं यथा"। सामान्यन्यासेऽङ्गुलिनियमो गौतमीये "मनसा विन्यसेन्न्यासान् पुष्पेणैवाथ वा मुने!। अङ्गुष्ठानामिकाभ्यां वा चान्यथा विफलं भवेत्"। यामले "हृदयं मध्यमानामा तर्जनीभिः, स्मृतं शिरः। मध्यमातर्जनीभ्यां, स्यादङ्गुष्ठेन शिखा स्मृता। दशभिः कवचं प्रोक्तं, तिसृभिर्नेत्रमीरितम्। प्रोक्ताङ्गुलीभ्यामस्त्रं स्यादङ्गुष्ठप्तिरियं मता" इति। तिसृभिस्तर्जनीमध्यमानामभिः। "तर्जनीमध्यमानामाः प्रोक्ता नेत्रत्रयक्रमात्। यदि नेत्रद्वयं प्रोक्तं तदा तर्जनिमध्यमे" इति भट्टधृतवचनात् "हृदयादिषु विन्यस्येदङ्गमन्त्रांस्ततः सुधीः। हृदयाय नमः पूर्वं शिरसे वह्निवल्लभा (स्वाहा)। शिखायै वषडित्युक्तं कवचाय हुमीरितम्। नेत्रत्रयाय वौषट् स्यादस्त्राय फडिति क्रमात्। षडङ्गमन्त्रानित्युक्तान् षडङ्गेषु नियोजयेत्। पञ्चाङ्गानि मनोर्यत्र तत्र नेत्रमनुं त्यजेत्" इति शारदाति०। वैष्णवे तु "अनङ्गुष्ठा ऋजवो हस्तशाखा भवेन्मुद्रा हृदये शीर्षके च। अधोऽङ्गुष्ठा खलु मुष्टिः शिखायां करद्वन्द्वाङ्गुलयोर्वर्म्मणि स्युः। नाराचमुष्ट्युद्धृत बाहुयुग्मकाङ्गुष्ठतर्जन्युदितो ध्वनिस्तु। विश्वग्विषक्ताः कथितास्तु मुद्रा यत्राक्षिणी तर्जनिमध्यमे च। अङ्गहीनस्य मन्त्रस्य स्वेनैवाङ्गानि कल्पयेत्" तन्त्रसारः।

न्यासिक त्रि० न्यासेन चरति पर्पा० ष्ठन्। न्यासकारिणि स्त्रियां षित्त्वात् ङीष्।

न्यासिन् त्रि०नि+अस–णिनि। १त्यागिनि २सन्न्यासिनि च

न्यु(न्यू)ङ्ख नि+उङ्ख घञ् पृषो०वा दीर्घः। १ऋग्भेदे गीतिषु उदात्तानुदात्तरूपेषु षोडशसु ओकारेषु तत्र त्रयः प्लुताः त्रयोदश अर्द्धौकारा इत्येवं षोडश ओकाराः तत्प्रकारादिः आश्व० श्रौ० ७।११ प्रथमादिसूत्रेषूक्तो यथा "चतुर्थेऽहनि यत् प्रातरनुवाकं प्रतिपद्यर्धर्चाद्योर्न्युङ्खः" १सू० "पार्ष्टिके चतुर्थेऽहनि यत् प्रातरनुवाकं तस्याद्याया ऋचोयावर्धर्चयोरादौ तयोर्न्युङ्खो भवति। अहरधिकारे पुनरहनीतिवचनम् अहर्धर्मोऽयं न्युङ्ख इति प्रदर्शनार्थम्। तेनात्र यान्युङ्खभाज ऋचस्तासामन्यत्र वचनादृते न्युङ्खो न भवति" नारा०वृ० "द्वितीयं स्वरमोकारत्रिमात्रमुदात्तन्त्रिः" २सू० "इदानीं न्युङ्खस्य लक्षणमुच्यते तयोरर्धर्चयोर्यो द्वितीयः स्वरः संहितावस्थायान्तमोकारं त्रिमात्रं कृत्वा त्रिः ब्रूयात् पच्छोऽर्धर्चशः कृच्छ्रश इति सर्वत्र शंसनविधानात्। संहितावस्थायामेव मन्त्राणां शंसनमुक्तं भवति। अत्र संहितावस्थायामेवमित्युक्तम्। पूर्वसूत्रेऽर्धर्चाद्योरित्याद्ययोरक्षरयोर्न्युङ्खो विहितः इह तु द्वितीययोर्विधीयते कथमनयोः सम्बन्ध इति पूर्वसूत्रस्यायमभिप्रायः ब्राह्मणोक्तो यो न्युङ्खविधिरेकाक्षरद्व्यक्षरत्र्यक्षरचतुरक्षरैरिति सोऽयमर्धर्चाद्योरित्यनेन सूचितो भवति। यस्तु खलु पक्षस्तत्रैव सिद्धान्तितः तस्मात् द्व्यक्षरेणैव न्युङ्खयेत् इति तमेव पक्षमङ्गीकृत्येदानीं न्युङ्खो विधीयते द्वितीयं स्वरम् इत्यादिना" नारा०वृ०। "तस्य तस्य चोपरिष्टादपरिमितान् पञ्च वार्धौकारानुदात्तान्" ३सू० "तस्य तस्यौकारस्योपरिष्टादर्धौकारानुदात्तानपरिमितान् त्रीन् चतुरः पञ्च वा ब्रूयात्। यत्र सङ्ख्याविशेषनिर्दिष्टस्यापरिमितशब्दं ब्रवीति तत्र निर्दिष्टसङ्ख्याविशेषादुपरिष्टादपरिमितशब्दार्थो ग्रहीतव्यः। यत्र पुनरुपरिष्टात् संख्याविशेषेण निर्दिष्टस्तत्र प्रागेव संख्याविशेषात् बहुत्वे सत्येवानियता ग्रहीतव्येति सिद्धम्। अर्धश्चासौ ओकारश्चार्धौकार इति कर्मधारयः" नारा०वृ०। "उत्तमस्य तु त्रीन्" ४सू० "उत्तमस्यौकारस्योपरिष्टात् त्रीनेवार्धौकारान् ब्रूयात्" नारा०वृ०। "पूर्वमक्षरं निहन्यते न्युङ्ख्यमाने" ५सू० "निहन्यत इत्यनुदात्तीक्रियत इत्यर्थः। न्युङ्खाधिकारे पुनर्न्युङ्ख्यमान इति वचनं प्रथमे द्वितीये तृतीये चतुर्थे वाक्षरे न्युङ्ख्यमानेऽपि तस्मात् पूर्वमक्षरं न निहन्यत इत्येवमर्थम्" नारा०वृ०। "तदपि निदर्शनायोदाहरिष्यामः" ६सू० "उक्तलक्षणस्यापि न्युङ्खस्यार्धौकारस्वरूपस्यालौकिकत्वादन्यदप्येवं ज्ञातीयकं सन्देहं व्यवर्त्तयितुं निदर्शनं क्रियते" नारा०वृ०। "आपो३उउउउउओ३उउउउउओ३उउउश्च स्थः स्वपस्य पत्नीः सरस्वती तद्गृणते। वयोधो३मापो३" ७सू० "आपो३प्लुतः रायो३प्लुतः वयोधो३ मापो३प्लुत इत्येवं न्युङ्खस्य पुनरावृत्तिप्रदर्शनं प्रत्यावृत्ति न्युङ्खप्रापणार्थम्। अयमेव पाठः अवच्छिन्नसम्प्रदायागतः। यस्तु पुनःसंहितानुरूपेण पाठः स प्रमादकृतत्वात् त्यक्तव्यः" नारा०वृ०। अत्र प्लुतस्य ओकारत्रयस्य उपरिशिष्टात् पञ्च पञ्च च अर्द्धौकारा एव बोध्या उकाराकारेण ये दर्शितास्ते अर्द्धौ-